

О. ХЕНРИ
ПРИЯТЕЛ В НУЖДА СЕ
ПОЗНАВА

Превод от английски: Тодор Вълчев, 1977

chitanka.info

Когато се занимавах с продажба на железария из Запада, често „попадах“ в едно градче в Колорадо, наречено Салтийо. И винаги бях уверен, че ще си осигуря било по-малка, било по-голяма поръчка от Саймън Бел, който държеше там голям магазин за всякакви стоки. Бел беше едно от онези високи, нискогласи произведения, създадени благодарение на съюза между Запада и Юга. Той ми допадаше. Като го гледате, бихте помислили, че е роден да обира дилижанси или да пробутва наляво и надясно несъществуващи златни мини; но Бел можеше да ви продаде кутийка кабърчета или калерче конци с десеторно по-голямо търпение и любезност, отколкото всяка продавачка от универсален магазин в някой голям град.

При последното ми посещение в Салтийо имах двойка цел: да продам някои стоки и да уведомя Бел за една възможност, която, бях убеден в това, можеше да му донесе цяло състояние.

В Маунтън, град на железопътната линия Юниън Пасифик, пет пъти по-голям от Салтийо, една търговска фирма беше изправена пред провал. Макар да въртеше оживена и широка търговия, тя бе готова да се разпадне. Това се обясняваше с лошото ръководство и с навика на някои от съдружниците да играят хазарт. Положението на фирмата още не бе станало обществено достояние. Аз имах тези сведения от частен източник. Знаех, че ако се предложат пари на ръка, имуществото ѝ би могло да се купи за около една четвърт от истинската му стойност.

Още щом пристигнах в Салтийо, отидох в магазина на Бел. Той ми кимна, усмихна се с широката си, дълго неслизаща от лицето му усмивка, продължи бавно и спокойно да отмерва бонбони на едно момиченце, сетне избиколи тезгяха и се ръкува с мен.

— Е — подзе той с неизменната си игривост при всяка моя поява тук, — ти май си дошъл да правиш снимки на планините. Сега не е сезон за продажба на железария.

Казах му каква сделка може да се направи в Маунтън. И добавих, че ако иска да се възползува от тази възможност, аз съм готов да мина с една продажба по-малко, нежели да го затрупвам с излишна стока.

— Това е добре — рече възраждан той. — На мен и без това ми се ще да пусна клони другаде, да разширя търговията. Много съм ти благодарен за тези сведения. Но... виж, ти ще ми гостуваш тази вечер в къщи, пък аз ще премисля.

Вече се свечеряваше — време, по което по големите магазини в Салтийо затваряха вратите си. Служителите на Бел прибраха сметководните книги, заключиха касата със секретна ключалка, сложиха палтата и шапките си и си тръгнаха. Бел постави катинара на голямата двойна дървена врата, след което двамата постояхме за миг, вдишвайки острия свеж планински въздух, нахлуващ откъм планинските подножия.

По улицата се зададе едър мъж и спря пред магазина. Дългите му черни мустаци, черните вежди и къдравата черна коса бяха в странен контраст със светлото му, розово лице, което бе лице на блондин. Той беше около четиридесетгодишен, носеше бяла жилетка и бяла шапка, верижка за часовник, направена от скачени златни петдоларови монети, и доста добре прилягащ му сив костюм с кройка, предпочитана най-вече от осемнадесетгодишните колежани. Той хвърли към мен бегъл недоверчив поглед, а после изгледа Бел студено и както ми се стори, някак враждебно.

— Какво, уреди ли се работата? — попита го Бел, сякаш се обръщаше към почти непознат човек.

— Дали се е уредила! — отвърна онзи с неприязнен тон. — Че аз за какво стоя тук вече две седмици? Въпросът ще бъде разрешен тази вечер. Това задоволява ли те, или имаш някакви възражения?

— Задоволява ме напълно — каза Бел. — Аз си знаех, че ще се справиш.

— Как няма да знаеш? — отвърна гиздавият, непознат мен човек. — Нима не съм ти услужвал винаги?

— Услужвал си ми — съгласи се Бел. — Както и аз. Как ти хареса хотелът?

— Храната не я бива. Но аз не пискам. Виж какво... можеш ли да ми дадеш някаква интифа как да постъпя с тази... с този случай? Знаеш, че за първи път работя в такава област.

— Не мога — отвърна Бел, след като помисли малко. — Опитвал съм какво ли не. Ще трябва сам да намериш разрешение.

— Опитвал ли си с меки ръкавици?

— Похабих хиляда чифта.

— А каиш с дебела тока?

— Не. Само веднъж понечих. И ето какво си докарах.

Бел протегна дясната си ръка. Дори в сгъстилия се здрач можах да забележа на нея дълъг белезникав белег, оставен сякаш от нокът на граблива птица или от нож, или от някакъв друг островърх предмет.

— Ясно — каза небрежно червендалестият. — Лека-полека ще намеря някакъв начин.

Той си тръгна, без да каже дума повече. Когато се бе отдалечил на десетина крачки, обърна се и извика на Бел:

— При предаването на стоката гледай да стоиш по-далеч, че да не стане някоя засечка.

— Разбрано — отговори Бел. — Аз ще имам грижата за моята задача.

Почти нищо не разбрах от този разговор, но тъй като той не ме засягаше, реших да не обременявам съзнанието си с него. Обаче изключителният вид на онзи човек продължи да ме занимава още известно време; и докато вървахме към дома на Бел, аз му казах:

— Твоят клиент ми се стори опак човек — да не дава бог да останеш сам с него в някоя ловна хижа, затрупана от сняг.

— Такъв е — съгласи се с готовност Бел. — Той ми напомня гърмяща змия, ухапана от отровен паяк.

— Струва ми се, че не е тукашен — продължих аз.

— Не е — отвърна Бел. — Живее в Сакраменто. А тук е дошъл по работа. Казва се Джордж Ринго и е най-добрият ми приятел — всъщност, единственият ми истински приятел — от двайсет години насам.

Останах толкова изненадан от тези думи, че не попитах нищо повече.

Бел живееше в удобна, съвсем обикновена двуетажна бяла къща в края на градчето. Той ме остави в гостната — потискащо претенциозна стая, обзаведена с червен плюш, сламени рогозки, дантелени пердета и стъклена витрина с образци от минерали, достатъчно голяма да побере цяла мумия.

Докато го чаках, от горния етаж долетя онзи недвусмислен шум, който мигом се разпознава във всички краища на света — свадлив женски глас, чиято пискливост растеше ведно с гнева и яда на жената. Между поривите на бурята дочувах съдържаното боботене на Бел, който се мъчеше да успокои разбуненото море.

Бурята стихна скоро. Но преди да стане това, жената каза с тих, отмерен глас, комай по-страшен от пискливите изблици: „Това е за последен път! Казвам ти, за последен път! О, скоро ще разбереш какво значи това!“

Домакинството, изглежда, се състоеше от Бел, жена му и една-две прислужнички. Бел ме представи на съпругата си, когато тя слезе за вечеря.

На пръв поглед изглеждаше хубава, но аз скоро си дадох сметка, че е изгубила своята привлекателност. Необузданата избухливост, помислих си, себелюбието, липсата на уравновесеност и вечното недоволство от всичко са помрачили нейната женственост. По време на вечерята тя проявяваше онази изкуствена веселост, престорена любезност и уморено добродушие, които са характерни за жената, навикнала да предизвиква свади. Иначе госпожа Бел би могла да привлече погледа на не един мъж.

След вечерята ние с Бел изнесохме столовете си навън, сложихме ги на тревата и запушихме, огрени от лунните лъчи. Пълната луна е магесница. Под нейната светлина честният човек разкрива за приятеля късове от най-чисто самородно злато; а лъжците изстискват по-ярки бои от тубите на своята находчивост. Забелязах как широката бавна усмивка на Бел се появи на лицето му и затрептя там.

— Сигурно си помислил, че ние с Джордж сме доста странни приятели — подзе той. — Вярно е, че никога не сме държали да бъдем заедно, да общуваме непрекъснато. Но нашите разбирания за истинското приятелство винаги са съвпадали и през всички тези години сме се подчинявали строго на тези разбирания. Сега ще разбереш какви са нашите разбирания. Човек се нуждае само от един приятел. Онзи, който само те подпитва и все се върти наоколо ти, който те тупа по гърба и ти губи времето, който ти казва колко те обича, не ти е приятел, та ако ще още като ученици да сте играли на топчета и да сте ходили на риба заедно. Ако не се нуждаеш от истински приятел, такъв човек може да мине и за приятел. Но истински приятел, според мен, е онзи, с когото отношенията са изградени върху принципа услуга за услуга, каквито винаги са били отношенията между мен и Джордж.

Преди много години двамата завързахме връзки. Създадохме общ капитал и се занимавахме с товарни превози в Ню Мексико,

спечелихме нещичко от златотърсачество и загубихме малко на комар. После ни сполетяха една-две беди. И струва ми се, тъкмо те повече от всичко друго доведоха до по-голямо разбирателство помежду ни — ако не се смята, че никой от нас не одобряваше навиците и поведението на другия. Джордж е най-суетният човек, когото познавам, и най-големият хвалипръцко. Той е в състояние да заяви, че само с едно духване можел да върне в дупката му най-големия гейзер в долината Йосемъти. Аз пък съм скромнен човек, дай ми на мен ученолюбовност и размисъл. И така, колкото по-често се виждахме, толкова по-неприятно ни беше да бъдем заедно. Само да ме беше потупал по гърба или да се беше разлигавил пред мен, както съм виждал някои да правят пред хора, които смятат за свои приятели, щях да му извия шията начаса. Джордж би постъпил по същия начин. Той толкова ненавиждаше моя нрав, колкото и аз неговия. Когато търсехме злато, живеехме в отделни палатки, тъй че никой да не налага своята неприязненост на другия.

Но след доста време започнахме да разбираме, че всеки от нас може да разчита на другия, когато попадне натясно — че другият е готов да даде за него последния си долар, последната си капка кръв, последния си куршум, готов е да даде честната си дума или да лъжесвидетелствува в негова полза. Ние никога не говорехме за тези неща, защото това би развалило всичко. Но ги изпробвахме неведнъж, докато всичко ни стана ясно. Един път грабнах шапката си, метнах се на някакъв товарен влак и пропътувах двеста мили, за да удостоверя самоличността на Джордж, който без малко щеше да бъде обесен по погрешка в Айдахо — бяха го взели за един разбойник, обиращ влакове. Друг път легнах болен от тифус — в една палатка в Тексас — без пукнат долар в джоба си и без кат дрехи да се преоблека. Намерих начин да съобщя това на Джордж, който се намирал в Боиси. Той пристигна със следващия влак. И преди да е разменил дори дума с мен, първата му работа беше да окачи огледалце отвън на платката, да си засуче пред него мустаците и да боядиса косата си. Естественият цвят на косата му е светлочервеникав. После ми дръпна най-научните ругатни, които някога съм чувал, и съблече палтото си. „Ако не беше такъв агнец божи, рожба на светата Дева, нямаше да се тръшнеш така — вика ми той. — Нямах ли капчица здрав разум, та пиеш блатна вода

и вдигаш връва до бога, щом само те заболи малко корем или те ухапе комар?“

Ядоса ме, да ти кажа.

„Държиш се като лекар простак — викам му. — Я по-добре си върви и ме остави да си умра от естествена смърт. Съжалявам, че те повиках.“

„Така и мислех да направя — казва Джордж. — Много важно дали ще живееш, или ще умреш. Но щом вече се полъгах да дойда, по-добре да остана, докато мине това малко стомашно неразположение или копривна треска, или дявол знае що.“

Подир две седмици, когато бях вече отново на крак, докторът се смее и казва, че злъчта на приятеля ми е свършила по-добра работа, отколкото лекарствата.

Та тъй станавме приятели с Джордж. Никакви сантименталности — дай ми, да ти дам и аз, и всеки от нас знаеше, че другият винаги е готов да се притече на помощ. Помня как веднъж изиграх един номер на Джордж — ей тъй, само да го изпитам. После се почувствувах донейде подлец, защото нито за миг не би трябвал® да се съмнявам, че той ще постъпи както трябва. Тогава двамата живеехме в един градец в долината Сан Луис и гледахме стада — главно овце и малко говеда. Бяхме съдружници, но както обикновено, не спяхме под един покрив. Аз имах една стара леля от източните щати, която дойде да прекара лятото при мен, та наех малка къща. Лелята скоро се сдоби с чифт крави, няколко прасенца и кокошчии — да заприлича тая къща на дом. Джордж живееше самичък в малка хижа на половин миля от града.

Един ден едно от телетата ни взе, че умря. Още същата вечер го насякох, напъхах го в чувал и вързах чувала с тел. Облякох една вехта риза, отпрах ѝ единия ръкав почти докрай, поотпрах и яката, налях с шепите си малко червено мастило и го размазах по ризата и по лицето си. Трябва да съм приличал на човек, бил се на живот и смърт. Метнах чувала на една каруца и подкарах към хижата на Джордж. Когато му подвигнах, той се появи с жълт халат, с турски фес и лачени чепици. Джордж винаги си е бил голям баровец. Тръшнах чувала на земята.

„Шшшт! — викам му, сякаш подплашен до немай-къде. — Вземи това, Джордж, и го зарови дълбоко, някъде зад хижата... зарови го тъй, както си е. И никому...“

„Не се тревожи — казва Джордж. — И за бога, иди си измий ръцете и лицето и сложи чиста риза.“

После запали лулата, а аз подкарах в галоп. На другата сутрин Джордж цъфна пред нашата къща. Лелята се мотаеше около цветята си в предния двор. Джордж ѝ се покланя, прави ѝ комплименти, както само той умее, когато е добре разположен, и я моли да му даде един розов храст. Обяснява ѝ, че разкопал една леха зад хижата и искал да посади нещо в нея — за полезност и украса. Поласкана, лелята изкоренява един от най-големите храсти и му го дава. По-късно видях къде го беше посадил — на едно разкопано и заравнено място сред тревата. Но никой от нас не проговори повече по този въпрос.

Луната се издигаше все по-високо, теглейки водата от морето, феите от убежищата им и, разбира се, повече доверчивост от Саймън Бел, който си имаше такъв приятел.

— Не след дълго — продължи той — дойде време и аз да направя голяма услуга на Джордж Гринго. Той беше понатрупал парици от пчеларство и се намираше в Денвър. Когато се срещнахме, носеше жилетка от еленова кожа, жълти обувки и костюм, раиран като брезентовите навеси на дрогериите, а косата му бе боядисана толкова синя, че на тъмно изглеждаше черна. Писа ми да пристигна незабавно — имал нужда от мен, и да облека най-хубавите дрехи, които имам. Когато получих писмото, бях облечен с тях, та успях да хвана първия влак. Джордж беше...

Саймън млъкна за половин минута, вслушвайки се напрегнато.

— Стори ми се, че чух конски тропот по пътя — обясни той. — Джордж се беше настанил в един летен курорт край едно езеро близо до Денвър и се перчеше, както само той умее. Беше наел двустайна виличка, имаше мексиканско куче, хамак и девет различни бастуна.

„Симс — казва той, — тук има една вдовица, която ще ми извади душата със своите намерения. Не мога да се отърва от нея. Не че не е хубава и приятна, но нейните задирия са сериозни, пък аз не съм готов да се женя и задомявам. Нито на празненство мога да отида, нито да седна на площадчето пред хотела, нито да се присъединя към някои кръгове на висшето общество — тя все ще ме издърпа и ще наложи своето. Това място ми харесва — продължава Джордж — и освен това направих пробив в най-затворените кръгове, та никак не ми се ще да се махна оттук. Затова те повиках.“

„Какво трябва да направя?“ — питам го аз.

„Какво, да я отклониш. Да ме отървеш от нея. Да ме спасиш. Представи си, че видиш дива котка, която се готви да ме изяде. Какво ще направиш?“

„Ще се хвърля върху нея“ — казвам аз.

„Правилно — казва Джордж. — Тогава хвърли се върху тази госпожа де Клинтън.“

„Как точно? — питам го аз. — Страховито и със сила или по-внимателно?“

„Ухажвай я — казва Джордж, — отдръпни я от пътя ми. Води я по ресторанти. Извеждай я на разходка с лодка. Върти се непрекъснато, около нея, лепни се за нея. Ако можеш, направи така, че да й хвъркне чивията по теб. Някои жени са големи глупачки. Кой знае, може пък да хлътне по тебе.“

„А идвало ли ти е наум — питам го аз — да подтискаш своето фатално обаяние в нейно присъствие, да внесеш остра нотка в мелодичния си глас на сирена, да забулиш красотата си — с други думи, да се помъчиш сам да я разкараш?“

Джордж не забелязва сарказма в тези мои думи. Само суче мустак и гледа носовете на обувките си.

„Знаеш, Симс, как се отнасям аз с жените — казва Джордж. — Не мога да нараня чувствата им. Аз по природа съм си човек учтив и уважителен към техните намерения и цели. Но тази госпожа де Клинтън не ми се струва подходяща за мен. А и аз не съм още за женене.“

„Добре — казвам му, — ще направя всичко възможно.“

И тъй, купих си аз едни нови дрехи и една книга по етикецията и насочих мерника към госпожа де Клинтън. А тя една хубавичка, една весела и палава; Отначало едва не се наложи да й сложа пранги, за да не тича все по петите на Джордж, ала впоследствие докарах работата дотам, че на нея й беше драго да излиза с мен на езда или с лодка по езерото; и изглеждаше много обидена, ако се случеше да забравя да й пратя сутрин китка цветя. И все пак не ми харесваше начинът, по който понякога поглеждаше Джордж, ей тъй с крайчеца на окото. А в това време Джордж си прекарваше чудесно и ходеше с тайфата, където си ще. Дааа — продължи Бел, — хубавичка беше тя тогава. Но отпосле се попромени, както може би си забелязал одева на вечерята.

— Каквооо! — възкликнах аз.

— Аз просто се ожених за госпожа де Клинтън — отвърна Бел. — Това стана една вечер там край езерото. Когато съобщих това на Джордж, той отвори уста и а-а, да наруши традицията ни и да ми изкаже някаква благодарност, но успя да се въздържи.

„Чудесно — каза той. — Надявам се, че няма да имаш много главоболия с нея. Колкото до мен, аз нямам никакво намерение да се женя.“

Това беше преди три години — продължи Бел. — Заселихме се тук. Първата година я карахме добре — средна хубост. Но после всичко се промени. Сложи едно „я“ след презимето ми и това ще ти даде представа за последните две години. Чу ли разправията преди малко? Това беше мило посрещане в сравнение с обичайното. Омръзнал съм ѝ и аз, омръзнал ѝ е и животът в това градче и тя вилнее по цял ден като пантера в клетка. Търпях до преди две седмици и повече не можах — дадох сигнал за помощ. Открих Джордж в Сакраменто. Той тръгнал още щом получил телеграмата ми.

Госпожа Бел излезе от къщата и заситни към нас. Овладяна бе очевидно от някакво възбуждение или тревога, но се усмихна леко, както се полага на добра домакиня, и се помъчи да говори със спокоен глас.

— Пада роса — каза тя, — а и става вече късно. Не е ли по-добре да се приберете вътре, господа?

Бел измъкна няколко пури от джоба си и отвърна:

— Рано е за прибиране в такава хубава нощ. Аз мисля да се разходим с господин Еймз по пътя и да изпушим още по една пура. Искам да поговоря с него за едни стоки, които смятам да купя.

— Накъде ще се разхождате, нагоре или надолу? — попита госпожа Бел.

— Надолу — отвърна Бел.

Стори ми се, че тя въздъхна с облекчение.

Когато се бяхме отдалечили на стотина крачки и къщата изчезна зад дърветата, Бел ме поведе към гъстата горичка край пътя и през нея — обратно към къщата. Спряхме се на двайсетина крачки от нея, скрити в тъмната сянка. Чудех се каква е тази маневра. Изведнъж дочух откъм пътя отвъд къщата конски тропот. Бел протегна ръка да види часовника си под един лунен лъч.

— Съвсем навреме — каза той. — Джордж винаги е бил точен.

Наближавайки къщата, конете с файтона забавиха ход и спряха в най-тъмната сянка. Видяхме как от къщата излезе женска фигура с голям куфар и забърза към чакащия файтон. После той тръгна бързо по посоката, от която бе дошъл.

Изглежда, съм погледнал Бел въпросително. Защото съм сигурен, че не го попитах нищо.

— Тя бяга с Джордж — обясни просто той. — Приятелят ми непрекъснато ме държеше в течение на нещата. След шест месеца тя ще получи развод и тогава Джордж ще се ожени за нея. Той никога не оставя работите наполовина — когато помага, помага докрай. Двамата са уредили всичко помежду си.

Чудех се и се маех какво е приятелството в края на краищата.

Когато влязохме в къщата, Бел заговори непринудено на други теми. В течение на разговора аз отново се сетих за голямата възможност, която се откриваше в Маунтън, и взех да го подканям да направи тази сделка. Нали сега, когато вече е свободен, ще му е по-лесно да се пресели там; и не можеше да има съмнение, че това би било една великолепна сделка.

Бел помълча известно време, но когато го погледнах, стори ми се, че той мисли за нещо друго, а не за тази хубава, възможност.

— Не — рече накрая той, — не мога да направя тази сделка. Все пак, много съм ти благодарен, че ме уведоми. Но ще трябва да остана тук. Не мога да се преместя в Маунтън.

— Защо? — попитах аз.

— Жена ми няма да иска да живее в Маунтън — отвърна той. — Тя ненавижда този град и никога не би живяла в него. Налага се да остана тук, в Салтийо.

— Жена ти! — възкликнах аз толкова смаян, че не можех да схвана какво иска да каже.

— Ще ти обясня — рече Бел. — Познавам добре и Джордж, и жена си. Той не е особено търпелив. Не може да понася дълго неща, които го дразнят, а аз по мога. Шест месеца, толкова. Давам им най-много шест месеца брачен живот, а след това ще има нова раздяла. И жена ми ще се върне отново при мен. Къде другаде ще отиде? Ще трябва да остана тук и да чакам. След шест месеца ще се наложи да

грабна куфарчето и да хвана първия влак. Защото Джордж ще ме призове на помощ.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.